

saal *Cystoderma cinnabarinum* (A. & S.) Fay. [= *C. terrei* (B. & Br.) Harm.] Helaas werd door ons eigen veelvuldig bezoek de bovenste losse structuur van de helling zodanig verstoord, dat deze soort het snel liet afweten. We kunnen dus concluderen dat het bezoeken van mijnsteenbergen niet zonder risico's voor de mycoflora is.

LITERATUUR

- Arnolds, E. (1984). Standaardlijst van Nederlandse macrofungi. *Coolia* 26, Suppl.
 Babos, M. (1958). Studies on Hungarian *Lepiotas* species I. Rare *Lepiota* species from the Hungarian Central Mountains. *Ann. hist.-nat. Mus. nat. hung.* 50: 87-92.
 Bon, M. (1981). Clé monographique des Lépiotes d'Europe. *Docum. mycol.* 11(43): 1-77.
 Kelderman, P.H. (1988). Nieuwe en zeer zeldzame *Lepiota*-soorten (II). *Coolia* 31: 38-44.

Errata: In het vorige artikel in deze serie, Kelderman, *Coolia* 31,2:38-44 moeten de volgende veranderingen worden aangebracht:

p. 39, 17e regel van onder: laatste woord: de, moet zijn: deze.

p. 40, 3e regel van onder: x 4-12(-18) moet zijn: x 8-12(-18) m.

p. 43, 2e regel: Deze ... moet worden: Ook deze.

p. 44, regels 14 en 15 aldus: Volgens Bon (1981) zijn er vondsten met meer rose kleuren gedaan. (Il existe des récoltes plus rosées ...). In mijn herbarium bevindt zich ook een collectie met deze opvallende rose kleuren.

Coolia 31 (4) oktober 1988

SPARASSIS LAMINOSA VERSUS SPARASSIS CRISPA

G.C.N. van Zanen, *De Breekstraat 36, 1024 LJ Amsterdam*

SUMMARY

Sparassis laminosa is recorded from the Netherlands for the first time. In view of the great microscopical similarity between *S. laminosa* and *S. crispa* and the occurrence of these two taxa in the same habitat and even the same localities, it is suggested that *S. laminosa* might represent an infraspecific variant of *S. crispa*.

Inleiding

In november 1986 werd bij de bijeenkomst van de paddestoelenwerkgroep van de KNNV Afd. Amsterdam, een puntgaaf, vers, goed ontwikkeld vruchtlichaam op tafel gebracht, waarvan de naam voor alle aanwezigen volledig onbekend bleek te zijn. Jos Neuteboom was degene die het exemplaar had verzameld. Zij was op 15 november op excursie in de omgeving van Leersum, aan de Darthuizerweg. De vondst werd gedaan in een bosperceel, op luttele meters afstand van de asfaltweg. De levende bomen waren bijna uitsluitend eiken, maar er was behoorlijk gezaagd en de boomstronken waren, in ieder geval ten dele, van naaldbomen; er werd ook enig naaldenstrooisel in de humus aangetroffen.

De determinatie verliep in het begin moeiteloos en we hadden in een wip het genus *Sparassiste* pakken. Volgens de Standaardlijst (Arnolds, 1984) komt er in Nederland slechts één soort voor, de voor ieder bekende Sponszwam, *Sparassis*

crispa. Maar ons exemplaar leek daar in de verste verte niet op. Jülich (1984) geeft in zijn sleutel vier soorten, waarvan ook daar alléén *S. crispa* voor Nederland vermeld wordt. Al verder determinerend kom je dan vlug uit op *S. laminosa*, een soort die bij voorkeur onder *Quercus* groeit, maar ook *Pinus* en *Picea* niet mijdt.

Deze soort zou wel eens nieuw voor Nederland kunnen zijn. Heel erg verwonderlijk is zijn voorkomen in Nederland niet. De verwante soort *S. crispa* groeit in Nederland plus de omringende buurlanden in alle vier windrichtingen (Duitsland, Frankrijk, Engeland en Zweden) en het voorkomen van *S. laminosais* in dezelfde buurlanden vastgesteld, alleen in Nederland nog niet. Maar aan het definitief vaststellen of het hier echt om *S. laminosa* gaat, zitten wel enige haken en ogen. Het taxonomische venijn zit in de staart. Na een korte beschrijving van onze collectie kom ik hierop terug.

Op 3 oktober 1987 hebben Jos Neuteboom en de auteur van dit artikel weer een bezoek gebracht aan hetzelfde terrein. Minstens de helft van de vanaf de weg zichtbare boomstronken was getooid met prachtige, verse Dennevoetzwammen (*Phaeolus schweinitzii*); een aanvullend bewijs voor de aanwezigheid van (stronken van) naaldbomen. Helaas kwam de *Sparassis* nog niet te voorschijn. Een verdere uitbreiding van de gegevens van zijn standplaats is dus niet gelukt.

Beschrijving: (Fig. 1)

Ons exemplaar mat, in verse toestand, 180 x 130 mm (lengte x breedte) en 85 mm (hoogte) en was rijk vertakt. De kleur was grotendeels strogeel (Methuen 4A3); alleen aan de randen, waarschijnlijk door veroudering en aanraking, vuilbruin (5D4 tot 6F6). Er was een korte, stevige stronk. De vertakkingen hadden het uiterlijk van verticaal geplaatste waaivormige takken en waren dikvlezig en breekbaar, aan de rand wat omgebogen en min of meer gegolfd, in tegenstelling tot die van *S. crispa*, die sterk gekroesd zijn, dieper ingesneden, per lob dus kleiner en dunvleziger. Bij ons exemplaar kon één platte lob wel 30 x 50 x 2 mm bedragen. Verder waren de takken aan beide zijden kaal en glad, maar slechts één zijde was hymeniumdragend, wat echter alleen microscopisch vast te stellen was. De geur was zwak fruitig en de smaak iets zurig. Een prima afbeelding is te zien bij Jahn (1979, nr. 47); de gelijkenis is sprekend, alsof Jahn ons exemplaar gefotografeerd zou hebben.

Microscopisch valt als eerste het monomitische trama op. Het trama is onmiddellijk onder de "bovenzijde" zeer compact en bevat korte brede hyfen (Fig. 1a). De middelste laag is veel meer los geweven; de hyfen zijn daar langer en zeer variabel van dikte en vertonen overdreven brede gespen (Fig. 1b). De hymeniumzijde is weer compact; de basidia zijn smal, 4-6 µm breed, en de lengte is nauwelijks meetbaar, naar schatting ongeveer 60 µm lang; soms zijn ze 2-sporig, soms 4-sporig (fig. 1c). De sporen zijn glad, hyalien, breed elliptisch, hebben één grote olie-druppel en een duidelijke apiculus, maar geen kiemporus (fig. 1d). De sporematen zijn 5,2-7,5 x 4,0-4,2(-4,8) µm.

Na het vastleggen van deze gegevens lag het voor de hand om een exsiccata van de gewone *S. crispa* nog eens microscopisch te bestuderen. Het resultaat was ver-

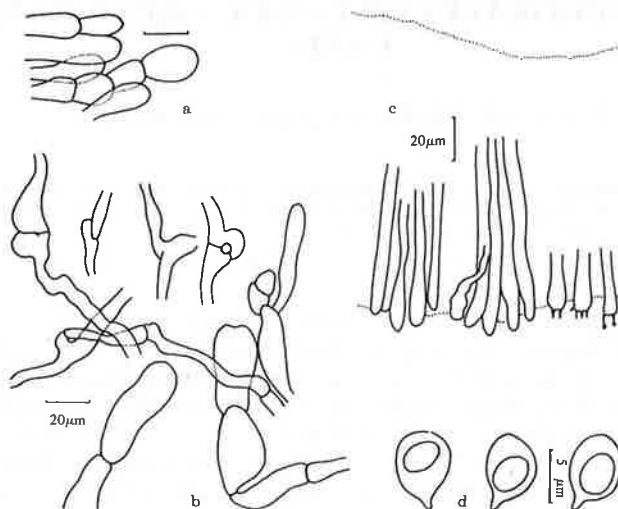

Fig. 1. *Sparassis laminosa*. a: trama ("hoed"-zijde); b: trama (middelste laag); c: hymenium; d: sporen.

bluffend: er was geen enkel microscopisch verschil tussen *S. crispa* en *S. laminosa* te vinden. De haken en ogen doemen al op.

De taxonomische rang van *Sparassis laminosa*

In de literatuur zijn diverse voorbeelden bekend van genera waarin zich vergelijkbare situaties voordoen. Soms zie je taxa die uitsluitend macroscopisch verschillen opgenomen als twee volwaardige soorten in een genus, maar soms zie je taxa - eveneens slechts macroscopisch verschillend - als twee variëteiten, of nog zwakker als formae, van één soort. De taxonomische rang van *S. laminosa* kan dus ter discussie worden gesteld. Maar zelfs al zou het "*Sparassis crispa* fa. *laminosa*" moeten worden, dan is een eerste vondst van dit taxon in Nederland de vermelding waard. Er blijft echter nog een probleem. Het is wel betrekkelijk eenvoudig de officiële herbaria (Leiden, Wijster, Baarn, RIN) te benaderen met de vraag of aldaar Nederlandse exsiccaten van *S. laminosa* in de collectie zitten. Dat is gebeurd en ze zijn er niet. Maar hoeveel *S. laminosa*-collecties verschuilen zich nog onder de naam *S. crispa*?

LITERATUUR

- Arnolds, E. (1984). Standaardlijst van Nederlandse Macrofungi. Coolia 26 (Suppl.).
 Jahn, H. (1979). Pilze die an Holz wachsen. Herford.
 Jülich, W. (1984). Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze. Kleine Kryptogamenflora Band IIb/1. Stuttgart.